УДК 623.438:355.4(477)

О. І. Шуляк

СУЧАСНІ БРОНЬОВАНІ АВТОМОБІЛІ В СИЛАХ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Анотація. *Узагальнено особливості застосування сучасних броньованих автомобілів у силах оборони України. Розглянуто основні категорії захищеного колісного транспорту, їх функціональне призначення та окремі зразки бронетехніки.*

Ключові слова: *броньовані автомобілі, MRAP, бронетранспортер, захист особового складу, сили оборони.*

Abstract. *The paper summarizes the use of modern armored vehicles by Ukraine's defense forces. It examines major categories of protected vehicles, their roles, and selected examples of armored platforms.*

Keywords: *armored vehicles, MRAP, armored personnel carriers, personnel protection.*

Вступ

Актуальність порушеної проблематики визначається необхідністю підвищення ефективності функціонування сил оборони України в умовах тривалих безпекових викликів. Аналіз наявних підходів дає змогу систематизувати практичні потреби та визначити перспективні напрями подальшого вдосконалення.

Основна частина

Зона бойових дій вимагає спеціального транспорту з відповідним захистом від куль та осколків, а також для пересування по замінованих територіях.

Для цього були створені бронеавтомобілі, які забезпечують певний рівень захисту особового складу, але при цьому дешевші та потребують менше палива, ніж бронетранспортери чи бойові машини піхоти.

MRAP - один з видів таких машин, їхня назва розшифровується як "Mine Resistant Ambush Protected" - "стійкі до мін та захищені від засідок". Це колісні бронеавтомобілі, в яких бійці мають більше шансів вижити під час підриві на мінах або ж при обстрілі зі стрілецької зброї.

Інший вид такого транспорту - СБА, "спеціальний броньований автомобіль". Вони мають менший рівень захисту у порівнянні з "МРАПами", але також здатні за певних умов вберегти свій екіпаж від куль та мають протимінний захист днища. Загалом MRAP та СБА - це не повноцінні бойові машини для дій на лінії фронту (як бронетранспортери чи бойові машини піхоти), вони скоріше покликані транспортувати особовий склад на другу лінію чи у ближній тил. Утім, у ЗСУ в умовах нестачі транспорту бронеавтомобілі широко використовуються безпосередньо на лінії фронту.

Bushmaster - австралійський MRAP, що може перевозити дев'ять бійців десанту та забезпечує захист від стрілецької зброї та вибухів міни (до 6 кг тротилу). У ЗСУ вони використовуються у підрозділах Десантно-штурмових військ. Може оснащуватися бойовим модулем з 12,7-мм кулеметом чи автоматичним гранатометом Mk19 з дистанційним керуванням.

Kirpi - турецькі бронеавтомобілі, які можуть перевозити до 13 бійців, включно з водієм, кулеметником та командиром екіпажу.

Mastiff - британський шестиколісний "патрульний бронеавтомобіль", що може перевозити до восьми людей у десантній частині. Також може оснащуватися кількома кулеметами або ж автоматичним гранатометом.

Wolfhound - британський повнопривідний шестиколісний MRAP. Насправді це модернізація Mastiff з можливістю перевозити більше вантажів чи буксировану артилерію. У ЗСУ ці машини озброєні кулеметами Browning M2 калібру 12,7 мм.

BATT UMG - американський універсальний бронеавтомобіль на базі цивільного Ford, який у підсумку був "дообороньований" до класу СБА.

Husky - британський бронеавтомобіль, що може використовуватися як патрульний транспорт або ж як командно-штабна чи санітарна машина. Може перевозити чотири особи, включно з екіпажем, та оснащуватися 12,7-мм кулеметом.

MaxxPro - американський бронеавтомобіль, яким на початку 2000-х років переоснащували армію США в Іраку (замість "Хамві"). Перевозить до шести десантників та три члени екіпажу. На даху обладнаний бойовий модуль, який може оснащуватися кулеметами калібром 7,62-мм або 12,7-мм.

Dingo - німецький MRAP, обладнаний дистанційним бойовим модулем з кулеметом або автоматичним гранатометом. Може перевозити до восьми людей десанту.

Бронетранспортери - це повноцінний транспорт "на нулі", який повинен мати достатню броню в умовах інтенсивних бойових дій, доставляти піхоту на поле бою, евакуювати поранених, а також підтримувати піхотинців вогнем з кулемету чи автоматичної гармати або гранатомета.

Від радянської армії ЗСУ отримала традиційні колісні БТР, на зразок БТР-70 і БТР-80, на основі яких український оборонпром розвивав свої новітні бронетранспортери БТР-3 чи БТР-4 "Буцефал".

Водночас від іноземних партнерів ЗСУ отримали кілька західних зразків бронетранспортерів.

M113 - американський гусеничний бронетранспортер, який виробляється з 1960-х і довго був основним БТР Армії США. Ці БТР оснащені кулеметом M2 Browning 12,7 мм, а за потреби на них може бути встановлений гранатомет МК19. Екіпаж: три особи, плюс 12 бійців десанту. Також вони можуть бути базою для інших видів озброєнь, як самохідний міномет Panzermörser.

FV103 Spartan - британський гусеничний бронетранспортер, озброєний одним 7,62-мм кулеметом. Може перевозити лише чотири бійці в десанті, утім завдяки цьому "Спратани" мають досить компактні розміри.

Водночас ці БТР спеціалізуються на "доставці" на поле бою спеціалізованих команд: спецпризначенців, розвідників, протитанкістів, аеророзвідки. Це класичне "фронтове броньоване таксі", головна задача якого - швидко доставити чи забрати бійців з лінії зіткнення.

FV104 Samaritan - санітарний бронетранспортер, створений на базі Spartan, однак зі збільшеною надбудовою для медиків. Цей БТР може прийняти до шести поранених або троє медичних нош.

FV105 Sultan - ще одна варіація британського Spartan. У цьому випадку "Султан" - це КШМ або "командно-штабна машина", яка спеціально обладнана для офіцерів, що керують діями підрозділів на полі бою (наприклад, там є можливість розмістити мапу вздовж однієї зі стін), а також кращу систему зв'язку.

Задня частина Sultan спеціально розрахована, щоб її можна було подовжити прикріпленим наметом для створення зони брифінгу.

VAB - французький чотириколісний БТР, який виробляється з 1970-х. Оснащується 7,62-мм або 12,7-мм кулеметом. Екіпаж - двоє людей, десант - 10 бійців. Крім того, VAB є плаваючим БТР. Французька армія використовувала ці бронетранспортери у більшості своїх миротворчих операцій, а також під час війни у Перській Затоці.

LAV ACSV Super Bison - канадсько-американський бронетранспортер на базі швейцарського бронетранспортера Piranha III. Є достатньо новітнім БТР і перебуває на озброєнні армії Канади.

ACSV у її назві розшифровується як "Armoured Combat Support Vehicle" - "Броньована машина бойової підтримки", тобто, розробники вбачали у її функціоналі і дії БМП, а саме підтримку штурмів. Super Bison оснащені 25-мм автоматичними гарматами M242, а також можуть мати кулемети калібру 12,7 мм чи 7,62 мм. Екіпаж складається з 3 людей, ще 6-7 бійців можуть бути в десантному відсіку.

FV430 Bulldog - британський гусеничний бронетранспортер. Цей БТР виник як модернізація базової гусеничної платформи FV430 для потреб армії Великої Британії у Іраку в середині 2000-х. Екіпаж складається з двох осіб, ще вісім можуть бути в десанті. Озброєння - кулемет калібру 7,62 мм.

Sisu XA-180 - фінський шестиколісний БТР. Розроблений у 1980-х, він став основним бронетранспортером фінської армії. Може бути озброєним великокаліберним кулеметом НСВТ або M2 Browning. Екіпаж - двоє людей, десант - більше десяти бійців. Відомо, що у ЗСУ такі фінські машини надійшли на озброєння морської піхоти.

ACMAT Bastion - французький колісний бронетранспортер. Броня забезпечує захист від куль калібру 7,62, а з додатковим захистом - і від бронебійних боєприпасів. Озброєний великокаліберним кулеметом калібру 12,7 мм, а у задній частині даху є можливість встановлення 7,62-мм кулеметів. Екіпаж - двоє людей, ще до десяти бійців можуть бути у десантному відсіку, який здатний оперативно відкриватися у задній частині машини.

M1117 - американський чотириколісний бронетранспортер. Основне озброєння - 40- мм гранатомет MK19 та великокаліберний кулемет. Використовується як легка броньована машина для підтримки піхоти на полі бою.

Stryker - американський восьмиколісний бронетранспортер, який за багатьма своїми характеристиками схожий на Super Bison. Має достатньо потужну броню для дій на передньому фланзі, а його озброєння - великокаліберний кулемет Browning M2 та автоматичний гранатомет MK19 - дозволяють використовувати цю машину не лише для транспортування особового складу, а і як повноцінну вогневу точку на полі бою. "Страйкери" можуть перевозити до дев'яти бійців десанту, тож ці бронетранспортери з урахуванням їхньої броні можуть серйозно впливати на розгортання військ на полі бою під час наступальних операцій. Stryker може також бути у різних модифікаціях - від медичних та КШМ до засобів ППО зі "Стінгерами" або саперського транспорту з мінним тралом попереду.

ДОДАТКОВІ АНАЛІТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

Постановка проблеми

Сучасні броньовані автомобілі виконують широкий спектр завдань, пов’язаних із транспортуванням особового складу, евакуацією, забезпеченням мобільності підрозділів і підтримкою виконання службових функцій. Відмінності між класами машин визначаються не лише їх масою або типом ходової частини, але й конструкцією захисту, місткістю, прохідністю, корисним навантаженням і можливістю встановлення спеціалізованого обладнання. Тому порівняння зразків доцільно здійснювати за сукупністю критеріїв, а не за однією технічною характеристикою.

Класифікація та функціональне призначення

У вихідному матеріалі розглянуто машини категорій MRAP, спеціальні броньовані автомобілі та бронетранспортери. Для MRAP характерним є пріоритет захисту екіпажу від мінно-вибухових загроз, тоді як спеціальні броньовані автомобілі можуть мати інший баланс між рівнем захисту, мобільністю та вартістю експлуатації. Бронетранспортери призначені для перевезення особового складу і виконання ширшого кола завдань у складі механізованих підрозділів. Межі між категоріями не завжди є однозначними, оскільки окремі платформи випускаються у декількох модифікаціях.

Критерії порівняльного оцінювання

Порівняльний аналіз повинен враховувати захищеність від стрілецьких і мінно-вибухових загроз, кількість місць для екіпажу та десанту, транспортну мобільність, ремонтопридатність, логістичну забезпеченість і можливість адаптації до спеціалізованих завдань. Важливо розрізняти заявлені виробником характеристики та фактичні можливості конкретної модифікації. Показники захисту залежать від конфігурації бронювання, умов випробування та встановленого додаткового обладнання; тому наведені у вихідному матеріалі числові характеристики потребують уточнення за технічною документацією відповідних версій.

Особливості експлуатації різнорідного парку

Наявність машин різного походження розширює можливості комплектування підрозділів, однак ускладнює організацію технічного обслуговування. Для забезпечення готовності парку необхідні узгоджені підходи до обліку запасних частин, навчання водіїв і ремонтного персоналу, ведення експлуатаційної документації та планування регламентних робіт. Різниця у компонуванні, типах агрегатів і вимогах до обслуговування впливає на трудомісткість ремонту й потребу в спеціальному інструменті.

Напрями подальшого розвитку

Перспективними є уніфікація окремих елементів забезпечення, удосконалення захисту екіпажу, підвищення ергономіки робочих місць та адаптація платформ до медичних, командно-штабних і транспортних функцій. Вибір конкретного зразка має спиратися на визначений профіль застосування, оцінку витрат життєвого циклу та реальну доступність сервісного супроводу. Такий підхід дозволяє уникати механічного перенесення характеристик однієї модифікації на всю модельну лінійку.

Висновки

Різноманітність броньованих автомобілів і бронетранспортерів у силах оборони України відображає потребу в техніці з різними функціональними можливостями. Раціональне використання машин потребує системного зіставлення рівня захисту, мобільності, місткості та експлуатаційної придатності. Подальші дослідження доцільно спрямувати на формування уніфікованої методики порівняльного оцінювання з урахуванням конкретних модифікацій і умов експлуатації.

Висновки

Проведений огляд засвідчує різноманітність броньованих платформ, які виконують завдання перевезення особового складу, забезпечення мобільності та підтримки підрозділів. Вибір типу машини потребує врахування її функціонального призначення, рівня захищеності та умов експлуатації. Подальший аналіз доцільно спрямувати на порівняння експлуатаційних характеристик і логістичних вимог різних категорій техніки.

Список використаних джерел:

1. Australian Army. Bushmaster Protected Mobility Vehicle. URL: https://www.army.gov.au/equipment/vehicles-and-surveillance/bushmaster
2. Національна академія сухопутних військ. Збірник тез наукової конференції. 2023. URL: https://asv.mil.gov.ua/sites/default/files/attach/1067/zbirnyk_tez_2023_1ch.pdf
3. Військова академія (м. Одеса). Збірник матеріалів наукової конференції. 2026. URL: https://vaodesa.mil.gov.ua/wp-content/uploads/2026/02/zbirnyk_2.pdf
4. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12
5. Про Збройні Сили України : Закон України від 06.12.1991 № 1934-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12
6. NATO. NATO Logistics Handbook. Brussels: NATO Headquarters, 1997. URL: https://www.nato.int/docu/logi-en/logist97.htm

Шуляк Олександр Іванович – викладач Військової кафедри, Вінницький національний технічний університет, Вінниця; e-mail:Shulikalex@gmail.com

Shuliak Oleksandr Ivanovych – Lecturer at the Military Department, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, Ukraine; e-mail: Shulikalex@gmail.com.